

**MURSIANA – ZAVIČAJNA ZBIRKA GRADSKJE I SVEUČILIŠNE
KNJIŽNICE OSIJEK**

Mursiana - Native fund City and University Library Osijek

Ljiljana Krpeljević

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
kljilja@gskos.hr

Marijana Špoljarić Kizivat

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
mspoljaric@gskos.hr

UDK / UDC **027.3(497.553Osijek)**
027.081(497.543Osijek)

Stručni rad / Professional paper
Primljeno/ Received: 15.10.2021.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

411

Sažetak

U radu se daje pregled razvoja Mursiane, zavičajne zbirke Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek od njenih početaka do danas. Poseban je naglasak na izgradnji zbirke i prikazu pojedinih vrsta građe u njoj, s naglaskom na najzastupljenije, monografske publikacije i legate. Pojačanim radom na zbirci i njenom popularizacijom, bilježi se i veće zanimanje korisnika za zavičajnu građu. Rad se temelji na 30-godišnjem iskustvu u radu sa zbirkom (prikupljanje zavičajne građe, obrada, organizacija zbirke, prezentacija) te pojedinim dokumentima i izvješćima o radu iz arhive Knjižnice. Rad je doprinos sustavnome promišljanju i usustavljanju Mursiane, njezinoj organizaciji i prezentaciji u kontekstu lokalne baštine. Prilog je povijesti zavičajnih zbirki u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na obogaćivanje literature za osječko zavičajno područje.

Ključne riječi: baština, izgradnja fonda, vrijednost, zavičajne zbirke

Summary

In this article we are giving an overview of the development of Mursiana, local collection of City and University Library of Osijek, from its beginning till today. Special

accent was given on collection development and special types of materials in it, with emphasis on the most represented ones, monographic publications and legacies. With increased work on the collection and its popularization, there is an increased user interest for the local collection. Article is based on thirty years of experience of working with the collection (including collecting local materials, processing, organizing and presentation), individual documents and reports from archives of the Library.

This work makes a contribution to systemic thinking and systematization of Mursiana, its organization and presentation in context of local heritage. It is an addition to history of local collections in Croatia, with special emphasis on enrichment of local literature for the area of Osijek.

Keywords: heritage, collection development, value, local collection

Uvod

Narodne knjižnice prikupljaju i čuvaju zavičajnu građu lokalnoga kraja. Zavičajne zbirke postaju dijelom kulture sjećanja određenoga mjesta, dijelom zavičajne povijesti, dijelom zavičajne baštine. Jedna od zadaća narodnih knjižnica jest očuvanje nacionalnog i lokalnog identiteta kroz zavičajnu zbirku, kao „najbaštinskiji“ dio svoga fonda.¹ Svijest o zavičajnosti u velikoj se mjeri zasniva i prepoznaje u zavičajnoj knjižnoj zbirci. Dok sav duhovni proizvod nekoga mjesta nije skupljen, sistematiziran, sređen, bibliografski opisan, gotovo da i nema oblikovane i dovoljno usmjerene zavičajne svijesti, koja pruža podatke i upućuje na izvore.² Cjelokupnoj djelatnosti knjižnice na zavičajnoj zbirci cilj je, ne samo prikupljanje, nego i informiranje te populariziranje zavičajne građe, odnosno postizanje visoke uporabne vrijednosti zbirke s korisnicima unutar lokalnih granica, ali i izvan njih.

Budući da je GISKO³ relativno mlada knjižnica, osnovana tek poslije Drugog svjetskog rata⁴, a u tom trenutku već postoji vrlo bogata zavičajna zbirka muzejske knjižnice⁵, u izgradnji zavičajne zbirke Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, Mursiane,

¹ Krpan Smiljanec, Marina. S efemernom građom: Mihanovićevim zagorskim stazama. // Knjižnice i kontinentalni turizam: zbornik radova: 1. stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Beli Manastir, 11. studenoga 2016. / uredile Marija Kretić Nađ i Renata Benić. Beli Manastir: Gradska knjižnica, 2016. Str. 179-180.

² Burić, Vesna. Zavičajne zbirke: svrha i način. // Osječki zbornik 20 (1989), str. 216-217.

³ Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

⁴ Knjižnica je osnovana je 1949. godine.

⁵ Muzej Slavonije osnovan je 1877. godine.

naglasak je na suvremenoj knjižnoj produkciji. Tek se u novije vrijeme, posljednjih desetak godina, nastoji rekonstruirati predratno osječko izdavaštvo te prikupiti i u zbirku uvrstiti starija građa, ona objavljena do 1945. godine.

Ishodišta

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek svoj je fond temeljila na fondu Knjižnice Gradskog narodnog odbora Gornji grad (koja djeluje od prosinca 1947.) te Knjižnice Gradskog narodnog odbora Donji grad (koja 1948. postaje Područni odjel Donji grad). Tijekom godina Knjižnica se razvijala kao narodna knjižnica. Dobivanjem obveznog primjerka 1961. godine i osnivanjem Sveučilišta u Osijeku 1975. godine, Knjižnica uz narodnu, postaje i sveučilišna knjižnica. Osnivanjem Regionalne matične službe 1982. godine, GISKO postaje i središnja matična knjižnica za knjižnice Slavonije i Baranje⁶. Stoga i kao županijska matična i kao gradska knjižnica treba imati zavičajnu zbirku.

Još se 1985. spominje spomenička vrijednost građe za koju je potrebno ekipirati radna mjesta u knjižnici, osigurati koordinaciju rada stručnjaka, osigurati namjensko izdvajanje sredstava za radna mjesta, otkupe i zaštitu te imovinsko-pravne odnose spomeničkih knjižnica regulirati zakonima i propisima općine⁷. Već je tada postojala vizija o potrebi organiziranja baštinske građe u knjižnicama (posebice matičnim knjižnicama), potrebe evidentiranja zbirke, nedostatka financijskih sredstava i ljudskih resursa.

Knjižnični se fond povećava, mijenja se struktura pojedinih zbirke i nastaju nove zbirke: Zbirka obveznog primjerka Republike Hrvatske, Zbirka magistarskih radova i doktorskih disertacija, BDI⁸ zbirka, Zavičajna zbirka, Zbirka legata, a kasnijim razvojem fonda, sačuvani osnovni fond knjižnice postaje Spomenička zbirka. Danas su sve ove zbirke dio fonda Studijske čitaonice koja se kao zaseban odjel izdvojila krajem 1995. godine.

Ideja o prikupljanju i izdvajanju građe zavičajnog karaktera postoji od samih početaka, razvijena je svijest o značaju zavičajne zbirke kao polazišta svih proučavanja i istraživanja grada i regije. Međutim, ne može se govoriti o sustavno sređenoj zavičajnoj

⁶ Matična služba tada pokriva prostor Zajednica općina Osijek (14 općina), koji je puno veći od današnje Osječko-baranjske županije.

⁷ Blažek, Pavle. Zaštita i otkup rariteta. Osijek, 1985. [Dokument]

⁸ Bibliotekarstvo-dokumentacija-informacija

zbirci, budući da nije bilo prostornih uvjeta za njezino izdvajanje, niti stručnog djelatnika koji bi se njome stručno i sveobuhvatno bavio.

Zavičajna građa dio je općeg fonda u čitaonici, dok se kao zavičajna zbirka spominje tek od 1960-ih u pojedinim izvještajima o radu knjižnice. Naziv Mursiana po prvi se put spominje u tekstu O spomeničkim knjižnicama Slavonije i Baranje tadašnjeg ravnatelja knjižnice dr. Pavla Blažeka koji je objavljen u monografiji Slavonija '80⁹. On u istom tekstu spominje zbirku od oko 2.000 svezaka knjiga.

Sustavnije bavljenje zbirkom počinje sredinom 1990-ih. U katalogu na listićima tada se nalazi 1048 naslova, no tu su uvrštene i knjige koje ne pripadaju zbirci u pravome smislu riječi. Knjige u katalogu pokrivaju razdoblje od 1962. do 1996. godine kada se katalog prestaje voditi, poslovanje se automatizira, sva se građa obrađuje u CROLIST-u, a primjerci građe za zavičajnu zbirku dobivaju oznake lokacije: Zavičajna zbirka i Zavičajna z. autografi.

Na osnovi utvrđenih kriterija 1998. godine, postojeća je zbirka pročišćena te je započela sustavna izgradnja fonda zbirke.

Izgradnja fonda zavičajne zbirke

Zavičajna zbirka sustavno je prikupljena, obrađena i kao zasebna vrijednost organizirana zbirka unutar Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek kao jedna od posebnih zbirki Studijske čitaonice.

Za zbirku se prikuplja sva knjižnična građa koja se u bilo kojem smislu odnosi na zavičaj. Teritorijalno, zbirka je primarno lokalna i obuhvaća građu od značaja za grad Osijek (Mursiana), a sekundarno, zbirka je regionalna i obuhvaća prostor Osječko-baranjske županije i Slavonije (Slavonica).

Budući da je GISKO ne samo narodna, gradska knjižnica, već i sveučilišna knjižnica, njena zavičajna zbirka obuhvaća i izdanja te udžbenike Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Sadržajno, zavičajna zbirka obuhvaća građu objavljenu na području zavičaja (s posebnim naglaskom na građu objavljenu do 1945. godine), građu čiji su autori građani zavičaja (rođeni su u zavičaju, jedno vrijeme živjeli u zavičaju ili su rođeni negdje drugdje,

⁹ Blažek, Pavle. O spomeničkim knjižnicama Slavonije i Baranje. // Slavonija '80. Osijek : Privredna komora Slavonije i Baranje : Litokarton, 1980. Str. 304.

ali su svojim djelovanjem doprinijeli razvoju zavičaja) te djela zavičajnika i građu o zavičaju objavljenu bilo gdje u svijetu.

Zbirka Mursiana sadrži građu značajnu za razvoj materijalne i duhovne kulture Osijeka i Slavonije. Potpun sadržaj zbirke ne može se precizno odrediti, jer svaka zavičajna zbirka može, prema osobitostima svog mjesta, imati neke samo njoj svojstvene sadržaje, a koje knjižničar mora sam istražiti kako bi osvijetlio povijest zavičaja u svoj njegovoj punini, njegovu društvenu strukturu, umjetničko stvaralaštvo, životni put i kreativne dosege značajnih pojedinaca, te druge specifičnosti kulturno-povijesnog naslijeđa.

Mursiana je vrlo raznovrsna i okuplja sve vrste knjižnične građe na svim medijima. Tako se u njoj nalaze: tiskane publikacije (monografske, serijske i sitni tisak), rukopisna građa, polupublikacije, kartografska građa, note, elektronička građa, audio, vizualna i audiovizualna građa kao i preformatirana građa.

Nabava građe za zavičajnu zbirku

Zavičajna zbirka stvarana je kupnjom te otkupom pojedinačnih knjiga i cijelih privatnih knjižnica poznatih Osječana, kao i iz brojnih donacija građana i pravnih osoba iz kojih se, prema utvrđenim načelima vrši odabir građe za potrebe zbirke.

Građa za potrebe zavičajne zbirke također se nabavlja (ili bi se trebala nabavljati) i putem „zavičajnog obveznog primjerka“. Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (Narodne novine 17/19, 98/19)¹⁰ propisana je obveza nakladnika o dostavljanju obaveznog primjerka i matičnoj knjižnici na području vlastite županije radi izgradnje zavičajne zbirke. Županijski obvezni primjerak propisan je i Pravilnikom o obveznom primjerku (NN 66/20)¹¹, kao i Standardom za narodne knjižnice u RH (NN 103/21)¹². Kako bi taj model u potpunosti zaživio, nužno je uspostaviti trajnu suradnju s nakladnicima u Županiji.

Osim nabave izdanja recentne zavičajne produkcije, izrađuje se i katalog deziderata retrospektivne građe kako bi se upotpunila izdanja pojedinih zavičajnih autora

¹⁰ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (Narodne novine 17/19, 98/19). URL: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti> (2021-09-01)

¹¹ Pravilnik o obveznom primjerku (NN 66/20). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html (2021-09-01)

¹² Standardi za narodne knjižnice u RH (NN 103/21). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (2021-09-30)

i godišta serijskih publikacija, izrađuje se popis svega onoga što bi knjižnica željela i trebala imati u svojoj zavičajnoj zbirci, kao polazište za daljnju izgradnju i nadograđivanje same zbirke.

Nabava se vrši prema financijskim mogućnostima knjižnice, u suradnji sa svim društvenim, javnim i kulturnim čimbenicima u gradu i regiji.

Fond zbirke

Fond Mursiane temelji se na monografskim publikacijama, odnosno knjigama. Na dan 31. prosinca 2020. zbirka broji 6952 sv. monografskih publikacija (od čega je 568 autografa)¹³ i 23 jedinice ostale građe; 360 sv. spomeničkog je karaktera, 12 naslova Divaldiane, 42 naslova legata Rudolfa Franjina Magjera. Obrađeno je 200 naslova iz legata Sonnenfeld, od čega je 20 naslova građe zavičajnog karaktera.

Rezultat sustavnog bavljenja zbirkom posljednjih desetak godina njen je značajan rast tj. uvećanje fonda za oko 40% u odnosu na podatke o stanje zbirke iz 2013. godine koji su izneseni u predavljanju zbirke/predavanju na Okruglom stolu „Zavičajni fondovi i zbirke panonskog prostora“, održanom 8. travnja 2014. godine u GISKO-u.

Stara i rijetka knjiga. Ukupno je u fondu Knjižnice 39 knjiga nastalih do 1850. godine. Najvrjednija od toga jest Divaldiana, zbirka knjiga tiskanih u Divaldovoj¹⁴ tiskari, prvoj osječkoj javnoj tiskari koja je djelovala od 1775. do 1857. u Osijeku. Ona je značajna za daljnji razvoj osječke tiskarsko-izdavačke djelatnosti širega područja i Osječku bibliografiju¹⁵. Zbirka Divaldiana GISKO jest mala zbirka (12 naslova stare knjige), nastala kupovinom u razdoblju 2005. - 2009. godine. Knjige su na hrvatskom i latinskom jeziku, s područja književnosti i religije. Zbirka je obrađena i dostupna kroz knjižnični katalog, dok su pojedini primjerci zbirke i digitalizirani.

Rukopisna građa. Rukopisna djela znamenitih građana također se posebno vrednuju u zavičajnoj zbirci. Pojedini su rukopisi dostupni samostalno, a pojedini u legatima¹⁶. U legatu Sonnenfeld jedan je takav rukopis, Sonnenfeldov prijevod djela A.

¹³ Godišnje izvješće: Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek: 2020. URL: https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2021/02/Izvjesce-o-radu-za-2020_-converted.pdf (2021-09-01)

¹⁴ Osnivač Ivan Martin Divald (Budim, Mađarska, 1743. - Osijek, 28. veljače 1806.)

¹⁵ Malbaša, Marija. Osječka bibliografija : tiskarsko-izdavačka djelatnost u Osijeku od 1742. do 1978. godine. Osijek : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Osijeku, 1981-1985.

¹⁶ U ovome se radu pojmom legat obuhvaćaju sve ostavštine, bez obzira na način dolaska u knjižnicu i bez obzira na vrstu građe sadržanu u ostavštini. To su otkupljene, poklonjene ili oporučno ostavljene privatne zbirke u knjižnici, koje predstavljaju javno dobro.

Schopenhauera „O četverostrukom korijenu načela dovoljna razloga : filozofijska rasprava“. Navedena Schopenhauerova disertacija još nije uopće tiskana u hrvatskome prijevodu. U Legatu Magjer nalazi se rukopis Moja druga autobiografija.

U zavičajnoj zbirci su i rukopisi dr. Pavla Blažeka, dugogodišnjeg ravnatelja Knjižnice¹⁷, književnika i istaknutog kulturnog radnika Osijeka, njegova prepiska s brojnim književnim suvremenicima i ravnateljima raznih kulturnih institucija.

Zbirka autografa. Dio zavičajne zbirke su i knjige s potpisima autora. Nekada je postojala dobra praksa da književnici prilikom boravka u knjižnici potpišu svoju knjigu, najčešće onu koju su u tom trenutku predstavljali. Nisu to uvijek bili samo zavičajni autori, no njihov potpis govori da su u tom trenutku bili u knjižnici – svjedočanstvo su vremena. Vrlo često autori bi nešto i svojeručno zapisali (neki i nacrtali), a ti su uokvireni zapisi godinama (sve do preuređenja) bili izloženi na zidovima u prostoru dječjeg odjela. Do danas je sačuvano 12 zapisa i dva crteža, dio njih je dosta oštećen, stoga su digitalizirani i pohranjeni u Repozitorij knjižnice.

Legati kao integralni dio Mursiane

Svaki se legat može promatrati kao dio zavičajne zbirke, jer je ostavština znamenite osobe, za koju se pretpostavlja da je živjela i djelovala ili na neki način vezana uz područje na kojemu je knjižnica koja dolazi u posjed legata te njegova privatna knjižnica, samim time, pripada zavičaju.

Vrijedni sakupljač pisane kulturne baštine bio je ravnatelj Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek dr. Pavle Blažek za čijega je rukovodstva u fond putem dara ili otkupa ušlo više legata istaknutih Osječana prve polovice 20. stoljeća: Viktora Dragutina Sonnenfelda, Rudolfa Franjina Magjera, Miroslava Pollaka, Pavla M. Rakoša, Danice i Ante Pinterovića, Vjekoslava i Matilde Hengl i drugih. Svojom ostavštinom u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek ostavili su živi trag u kulturi i velik doprinos u obogaćivanju fonda zavičajne zbirke.

Prema izgradnji knjižničkoga fonda legati u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek statične su zbirke, darovane ili otkupljene privatne knjižnice koje se vode i obrađuju kao posebne zbirke, sačuvane kao cjelina. Kod obrade legata po dogovoru se dodaje još i napomena o prijašnjem vlasniku te se on spaja kroz sporednu kataložnu jedinicu, kako bi se legat okupio i kroz knjižnični katalog. Cilj je tako obrađenu građu okupiti kroz biltene

¹⁷ Ravnatelj Knjižnice od 1967. do 1988. godine.

prinovljene građe legata kao bibliografiju darovatelja (primjerice, Bibliografija legata Magjer), kako bi legati bili pretraživi na jednome mjestu.

Ukupna veličina legata procjenjuje se na oko 11.500 svezaka¹⁸, a prema nekim ranije zabilježenim procjenama dr. Pavla Blažeka, čak i do 20.000 knjiga. Njihova organizacija uvelike je ograničena prostornim (ne)mogućnostima. Obrada i organizacija legata je spora i selektivna. Pokušava se, ukoliko je to moguće, što više očuvati cjelovitost i posebnost zbirke, što je u skladu s Preporukama, koje navode da se donacije i ostavštine čuvaju kao cjelina, bez obzira na vrstu građe.¹⁹ Svi su legati sadržajno dio Mursiane, iako nose drugačiju oznaku lokacije (neki Zavičajna zbirka, neki Zbirka legata i drugo, ovisno o vrstama građe), oni su posebna zbirka unutar Studijske čitaonice i moguća je njihova identifikacija na druge načine. Osim po zaprimanju legata u knjižnicu i njegovu rasipanju/uvrštavanju dijelova legata u druge zbirke knjižnice, različita je organizacija vidljiva kroz različit pristup inventarizaciji legata. Jedan je legat, brojnošću najveći, inventariziran u posebnu knjigu inventara (cijeli, periodika i monografije zajedno). Brojem manji legat inventariziran je u redovnu knjigu inventara, prema postupku kao s redovnim darovima.

Legat Sonnenfeld ostavština je Viktora Dragutina Sonnenfelda²⁰. Prvotno se mislilo da je legat knjižnici darovala bivša Sonnenfeldova supruga Jelena, nakon njegove smrti²¹, međutim legat je otkupljen sredstvima Fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti 1973. godine²². Ukupno je 3492 inventariziranih jedinica građe. Više je primjeraka istoimene knjige, što umanjuje broj naslova koji otprilike za knjige iznosi 2889 naslova. Legat je inventariziran u siječnju i veljači 2001. godine u posebnu knjigu inventara, a trenutno je u postupku obrade kroz računalni katalog. Građa u legatu obuhvaća vremensko razdoblje od 1627. do 1966. godine. Najviše je knjiga objavljeno u razdoblju od 1911. do 1950. godine, što je ujedno i najaktivnije vrijeme djelovanja Viktora Dragutina Sonnenfelda. Većina je knjiga tiskana u Njemačkoj i na njemačkome jeziku. Najstarija je

¹⁸ Godišnje izvješće: Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek: 2020. URL: https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2021/02/Izvjescje-o-radu-za-2020_-converted.pdf (2021-09-01)

¹⁹ Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. // Komisija za zavičajne zbirke Hrvatskoga knjižničarskog društva, 2009. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (2021-09-01)

²⁰ Viktor D. Sonnenfeld (Petrijevci, 1902. - Osijek, 1969.) bio je hrvatski novinar, književnik i prevoditelj.

²¹ Jelena Sonnenfeld, učiteljica po zanimanju, donirala je određeni broj vlastoručno potpisanih knjiga, ali iz vlastite biblioteke s područja pedagogije. Knjige su bile uvrštene u redovan fond, većina u zbirku čitaonice.

²² Popis knjiga privatne knjižnice Viktora Dragutina Sonnenfelda je iz 1970., a u Glasu Slavonije od 14. 7. 1971. se navodi da su pripremljena novčana sredstva za otkup.

knjiga *Oeconomia, oder Haussbuch zum Calendario Oeconomico & perpetuo* gehoerig M. Johannisa Colerija iz 1627. godine tiskana u Wittenbergu uz koju je privezan dodatak J. Leunclaviusa *Traumbuch Apomasaris!* iz 1611. godine. Knjiga *Oeconomia* M. Johannesesa Colerija restaurirana je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 2007. godine.²³

Legat Magjer ostavština je Rudolfa Franjina Magjera²⁴ koja obuhvaća njegova književna djela, autobiografiju u rukopisu-strojopisu *Moja druga autobiografija*, zatim fotografije pod nazivom „R. F. Magjer u slici i slikama“ (fotografije s raznih proslava Kluba hrvatskih književnika i druženja s osječkim intelektualcima), originalne grafike, portrete, naslovnice knjiga i *ex libris*, povelje i sitni tisak (razne dopisnice, novinske isječke). Legat Magjer Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek ostavlja sin, Miljenko Magjer 1980. godine, o čemu svjedoči korespondencija Miljenka Mađera s ravnateljem Pavlom Blažekom. U svome pismu Knjižnici, Miljenko Mađer navodi razloge zašto ostavlja književnu baštinu Knjižnici „Želio bih da neka kulturna ustanova u Osijeku zna sve što je u vezi s književnom zaostavštinom mog oca, gdje se ona može naći i što će biti s njom u budućnosti. Mislim na taj način iskupiti svoj dug prema ocu za kojeg znam da je cio život kao književnik i javni radnik posvetio Osijeku.“²⁵ Unuk Rudolfa Franjina Magjera, Davor Magjer ostavio je knjižnici autorska prava i dopuštenje za stvaranje digitalne zbirke. Građa je u potpunosti obrađena, digitalizirana i dostupna korisnicima.

Knjižnica je od obitelji Magjer na poklon za Zavičajnu zbirku dobila bistu Rudolfa Franjina Magjera. Bistu je izradio akademski kipar Rudolf Švagel-Lešić 1940. godine.

²³ Špoljarić, Marijana. Legat Viktora D. Sonnenfeld u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek // *Knjižničarstvo* 11-12, 1-2 (2007-2008), str. 157. URL: http://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/178_Spoljaric_2007-2008_1-2.pdf (2021-09-01)

²⁴ Rudolf Franjin Magjer (Zemun, 1884. – Osijek, 1954.), hrvatski književnik, pedagog, kulturni djelatnik

²⁵ Mađer, Miljenko. Gradskoj knjižnici Osijek. Delnice, 1980.

Slika 1. Secesijski namještaj Vjekoslava Hengla smješten u Mursiani

Legat Gillming-Hengl darovan je Knjižnici zajedno s namještajem u veljači 1967. godine²⁶, iako se Knjižnica preselila u urbanu secesijsku vilu (jedan njezin dio) na Europskoj aveniji još 1957. godine, nekadašnje vlasništvo Matilde rođ. Gillming²⁷ i Vjekoslava Hengla²⁸, a u kojoj se i danas nalazi. Matilda Hengl je 1936. godine načinila pismenu oporuku u kojoj je ovu kuću ostavila zajedno s namještajem²⁹ i s preko 5000 svezaka knjiga Gradskoj općini Osijek.³⁰ U arhivi Knjižnice postoji knjiga inventara iz 1968. naslovljena Poklon Matilda Hengl u koju je ukupno upisano 195 knjiga uvrštenih u redovan fond. U legatu je većina knjiga na njemačkome jeziku, nekolicina na francuskom, engleskom i talijanskom jeziku. Većina je knjiga na gotici, izdano u Njemačkoj, s područja književnosti (najviše njemačke, francuske i austrijske), zatim s područja umjetnosti, filozofije, turističkih vodiča i fotomonografija. Legat Gillming-Hengl važan je zbog intelektualne veličine svojih darovatelja Matilde Gillming i Vjekoslava Hengla. Legat još

²⁶ Slike Galeriji knjige Knjižnici / LJ. A. // Glas Slavonije 24, 6.731(nedjelja, 5.3.1967.), str. 5.

²⁷ Matilda Wilhemina Gillming udana Hengl (Osijek, 1880. - Osijek, 1966.)

²⁸ Vjekoslav Hengl (Donji Miholjac, 1875. - Osijek, 1961.), odvjetnik i kraljevski javni bilježnik, gradonačelnik Osijeka

²⁹ Sačuvana su četiri knjižna ormara, radni stol i stolica.

³⁰ Božić-Drljača, Vesna. Dr. Vjekoslav Hengl : osječki gradonačelnik, kraljevski javni bilježnik i odvjetnik. // Glasnik arhiva Slavonije i Baranje 11(2011), str. 307-320.

nije obrađen, ali u sklopu projekta *Skrivene tajne ostavštine obitelji Hengl* koji je u tijeku, dobit će se detaljniji uvid u zbirku i značaj obitelji za grad Osijek.

I u lokalnim se novinama pisalo o svojevrsnom rasipanju legata i uvrštavanju pojedinih knjiga u redovni fond. Pišući o kulturnoj ostavštini obitelji Hengl, koja je poklonjena Gradskoj knjižnici, piše „u njoj je pronađeno i nekoliko primjeraka koji su odmah odvojeni i stavljeni na policu za – raritete.³¹“ s prikazom kulturnih zbivanja toga vremena „Kulturna ostavština obitelji Hengl još jednom potvrđuje da ima naših sugrađana koji – poklanjajući kulturno i umjetničko blago bilo knjižnici, galeriji ili muzeju – žele da se nastavi kulturna tradicija našeg područja, da se obogati novim vrijednim materijalima koji će govoriti o prošlosti.“³²

U lipnju 2021. godine gospodin Ivan Knobloch (pranećak Matilde Gilming-Hengl) poklonio je GISKO 7 knjiga iz obiteljske knjižnice, i to 5 knjiga Victora von Reisnera, jednu knjigu Floriana Knoblocha te roman Maikonigin (Svibanjska kraljica) Leona Gerarda, što je pseudonim Matilde Hengl. Još ranije, 2019. ustupio je za digitalizaciju primjerak knjige *Novellen aus südlichen Gefilden* (Novele iz južnih krajeva), koju je također napisala Matilda Hengl pod pseudonimom Leon Gerard i čija digitalna verzija je dostupna kroz katalog Knjižnice.

Legat Pinterović dio je privatne knjižnice Danice i njezina oca Ante Pinterovića. Nažalost, u arhivi Knjižnice ne postoji pisani trag te donacije (pretpostavlja se 1980-ih godina). U legatu Pinterović nalazi se 195 evidentiranih knjiga. Tijekom 2014. započela je identifikacija i istraživanje ostavštine Pinterović te je naknadno zabilježeno povećanje broja primjeraka građe u zbirci, koji su inventarizirani i uvršteni u redovnom fondu knjižnice (s oznakom kupovine, a ne dara). Knjige su pretežno na hrvatskom, ali i francuskom, engleskom i njemačkom jeziku, s područja hrvatske i svjetske književnosti, povijesti, zemljopisa, prirodoslovlja, metodike.

Legat Rakoš dio je privatne knjižnice Pavla M. Rakoša³³. Rakoševa kći Zdenka Barbarić poklonila je Gradskoj knjižnici Osijek (necjelovitu³⁴) knjižnicu 1974. godine,³⁵ iako zapisi iz 1971. ukazuju na planove isporuke knjiga Knjižnici i svjedoče o Rakoševim

³¹ Slike Galeriji knjige Knjižnici / LJ. A. // Glas Slavonije 24, 6.731(nedjelja, 5.3.1967.), str. 5.

³² Isto.

³³ Pavao M. Rakoš (Srijemski Karlovci, 1877. - Osijek, 1966.) hrvatski je književnik, prevoditelj, gradski činovnik

³⁴ Privatna knjižnica imala je oko 1000 knjiga.

³⁵ Blažek, Pavle. O spomeničkim knjižnicama Slavonije i Baranje. // Slavonija '80. Osijek : Privredna komora Slavonije i Baranje : Litokarton, 1980. Str. 304.

željama: „Ljubav prema Osijeku ispoljio je tako što je sve što mu je bilo drago – a to su njegova djela i prikupljene knjige – darovao Osijeku.“³⁶ U arhivi Knjižnice nalazi se podatak da legat broji oko 600 knjiga (a do sada ih je evidentirano 209). Knjige su pretežno na hrvatskom, slovačkom i slovenskom jeziku, s područja književnosti (hrvatska, slovačka, češka). Knjige su na hrptu označene naljepnicom s brojem.

Serijske i druge vrste građe

Monografske publikacija čine jezgru zavičajne zbirke te su manje-više obrađene i dostupne. No kako je zavičajna zbirka raznovrsna i sveobuhvatna, postupno se nastoji prikupiti, selektirati, obraditi i učiniti dostupnom i ostale vrste građe.

Za zavičajnu zbirku nastoji se nabaviti sve serijske publikacije koje teritorijalno pokrivaju područje zbirke. Kroz katalog su okupljene putem zemljopisne odrednice, s formalnom pododrednicom, Osijek – zavičajna periodika (do sada ih je 157 naslova, od čega 29 naslova izdano do 1945. godine). U zbirci su zastupljeni i pojedini brojevi časopisa/zbornika, koji primarno nisu dio zavičajne zbirke, ali se konkretan broj tematski i sadržajno odnosi na zavičaj ili se radi o zborniku radova sa određenog stručnog skupa održanog u Osijeku.

Redovno se obrađuju elektroničke inačice tiskanih časopisa iz zavičajne zbirke, kao i časopisi koji postoje samo u elektroničkom obliku.

Za potrebe zavičajne zbirke obrađuju se i analitičke jedinice zavičajnih autora, kao i članci vezani uz zavičaj.

Novine su vrijedan dokumentaristički dio zavičajne zbirke. Najkompletnija je zbirka Glasa Slavonije³⁷, putem Obveznog primjerka od 1961. knjižnica ima sve brojeve, a u zavičajnoj zbirci nalaze se i starija godišta.

U fondu je obrađeno i pohranjeno i nekoliko brojeva Die Drau³⁸ i Hrvatskog lista³⁹. Vrijedan doprinos fondu su stare novine osječkih tvornica i gradskih poduzeća. (Elektroslavonija, Saponia, Stambeni vjesnik, Vjesnik OLT-a, IPK informativni list IPK Osijek, Vjesnik vodovoda i plinare Osijek i dr.).

³⁶ Pavao M. Rakoš: in memoriam. // Glas Slavonije 28, 8.128 (petak, 1.10.1971.), str. 4.

³⁷ Najznačajnije dnevne novine na istoku Hrvatske.

³⁸ Osječke novine na njemačkom jeziku, izlazile od 1868. do 1938.

³⁹ Osječke dnevne novine izlazile 1920. do 1945.

Druge vrste građe u Mursiani su u postupku objedinjavanja na jednome mjestu, sređivanja i obrade. Prikupljena građa u knjižnicu je prispjela pretežno neplanski, darom fizičkih osoba i bez dugotrajne strategije razvoja. Valorizacija tek slijedi.

Sitni tisak važan je dio fonda svake zavičajne zbirke, pa tako i Mursiane. Zbirku čini raznovrsna građa: različite pozivnice, programi, plakati, sažeci skupova, vodiči, planovi, skice i drugo. Godinama se samo prikupljao, a tek se odnedavno razvrstava, i to prema pojedinim lokalnim institucijama (organizacijama), poput Hrvatskog narodnog kazališta, Dječjeg kazališta, Muzeja Slavonije, Galerije likovnih umjetnosti, Galerije Zodijak, Galerije Waldinger, Salona Bijelo plavi, Grada Osijeka, Jugoslavenske/Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Državnog arhiva u Osijeku, Sveučilišta, škola, udruga i sl.; manifestacijama (Ernestinovačka kolonija, Memorijal F. Krežma i sl.). Unutar svake skupine podjela je po godinama izdanja (ili održavanja).

Polupublikacije u zavičajnoj zbirci čine različiti zapisnici sa sjednica kulturnih vijeća, Sveučilišta i sl. Posebnu vrijednost imaju katalogi proizvoda, prospekti i različiti programi pojedinih trgovačkih društava i ustanova koje više ne djeluju ili djeluju u smanjenom/promijenjenom obliku (Šećerana, Saponia, Panturist, Osječka ljevaonica željeza i tvornica strojeva OLT, Standard, Opeka i drugi). Pojedine polupublikacije većega značaja, s obilježjima monografija, inventarizirane su i računalno obrađene.

Note su brojčano najmanje zastupljene. Obrađuju se računalno, bez oznake lokacije u holdingu. Građa se nastoji što više očuvati u izvornom obliku.

U vizualnu građu ubrajamo plakate, kalendare, razglednice, grafičke mape, kataloge izložbi, fotografije poznatih ličnosti, portrete i ostalu neknjižnu građu iz područja umjetnosti.

U knjižničnu zavičajnu zbirku uvrštene su grafičke mape s motivima Osijeka. One su „autorski oslikane knjige“ osječkih umjetnika Ivana Rocha, Jovana Gojkovića, Ede Grinera, Vilima Kutija. Na grafikama pratimo motive starih osječkih ulica, obale Drave, parkova i drvoreda. Ti su motivi Osijeka ukrašavali i mnoštvo izdanih knjiga domaćih autora (Jagode Truhelke, Danice Pinterović). Originalna likovna djela, tj. grafički listovi ili crteži koje su uvezali i potpisali autori su bibliofilska izdanja koja pripadaju umjetničkim zbirkama u knjižnici.

Razglednice grada Osijeka dio su Grafičke zbirke, a također i dio zavičajnog fonda knjižnice. Zbirka trenutno broji 133 razglednice, u stalnom je rastu, a čine ju: fotografske

razglednice u boji i crno-bijele, kolaž grafike u boji i crno-bijele, reprodukcije u boji i reprodukcije grafika. Zbirka predstavlja dragocjen izvor vizualnog identiteta Osijeka, svjedok je njegova urbanističkoga razvoja te neizostavan izvor podataka za istraživanje kulturne povijesti grada i čuvanje sjećanja na stare gradske vizure.

Od posebnoga su značaja stare fotografije iz arhive GISKO, vezane uz početke rada Knjižnice i njezinu ulogu u kulturnom životu Osijeka. Fotografije su dostupne i samostalno i u okviru legata. Ukupno je više od 500 fotografija. Neke su fotografije digitalizirane, njih 59 u sklopu projekta Drava i Osijek kroz stoljeća i 37 fotografija u sklopu projekta Književna baština Rudolfa Franjina Magjera.

Kartografska zbirka iako brojčano mala, vrijedan je prilog zavičajnoj zbirci. U njoj su planovi grada, urbanistički planovi (naselja Sjenjak, rekonstrukcija Tvrđe i sl.), karte Osijeka i okolice, Slavonije, Ilirije, Hrvatske iz 16., 17. i 18. st. i različiti atlas. Zbirka je obrađena, a jedan vrjedniji dio je digitaliziran.

Elektroničku građu Mursiane čine pretežno CD-ROM-ovi sa različitih skupova održanih u Osijeku, turistički vodiči i drugo. Multimedija je također tek neznatno zastupljena.

Preformatirana građa je digitalizirana građa dostupna za uporabu u čitaonici (Glas Slavonije 1991, 1992, Ten). Izrađene su digitalne kopije kako bi se očuvala trajnost analogne građe.

Dio je građe dostupan i pretraživ i putem repozitorija Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek RGISKO. U njemu je 282 objekta javno dostupnih ili dostupnih na zahtjev, broj je u stalnom porastu, a koji čine radovi, izlaganja, ostale vrste građe i dokumenata vezanih uz rad Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek (primjerice, dokument članova kluba mladih ljubitelja knjiga „Paklena naranča“ Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, poster Međunarodnog festivala slikovnice „Čuvari priča“: SnovoSlovci i sl.).

Obavijesna pomagala

Jedna od zadaća svake zavičajne zbirke jest izrada obavijesnih pomagala, poput kataloga zavičajnih autora, kataloga zavičajne zbirke, izrada zavičajne bibliografije, kataloga deziderata, adresara, središnjeg kataloga i drugo.

Katalog zavičajne zbirke⁴⁰ obavijesno je pomagalo pomoću kojega se građa, osim kroz holding bazu okuplja i putem HTML kataloga. U kataložni zapis dodaje se oznaka za na temelju koje se povlače zapisi u zaseban katalog. U katalogu su dostupni podaci za monografske publikacije.

Kako bi korisnicima bile dostupnije informacije vezane uz zavičajnu zbirku, a knjižničarima-informatorima olakšano pružanje informacija 2015. godine izrađen je i poseban katalog zavičajnih autora⁴¹. Služio je i kao pomoćno sredstvo prilikom nabave građe i praćenje rada zavičajnih autora u kojemu su izdvojeni njihovi biografski podaci i referentna djela iz bibliografije, kao i poveznice na same zapise u bazi i na više informacija o njima. Pretraživanje je moguće preko imena i prezimena autora, kao i njegovih uputnica, mjesta rođenja ili smrti autora, nazivu djela. U katalogu su dostupni podaci za preko 1000 zavičajnih autora. Katalog ima mogućnost nadopunjavanja, automatskog ažuriranja i pretraživanja, postavljen je na mrežne stranice Knjižnice i pretraživ korisnicima.

Prepoznatljivost i uporabljivost zbirke

Informativno-promidžbena zadaća jedna je od glavnih funkcija svake zavičajne zbirke, koja predstavlja njezinu popularizaciju i širi upotrebu izvan tradicionalnih okvira, na što je moguće više načina.

Već je uobičajeno da knjiga često postaje muzejski predmet na raznim izložbama, što uz edukativne plakate i tematska predavanja, čini okosnicu popularizacije zbirke, kao najznačajniji oblik njezine prezentacije.

U razdoblju od 2005. do 2012. godine postavljeno je 14 izložbi zavičajne tematike (o osječkom izdavaštvu, Franji Krežmi, povijesti književnosti Osijeka i Slavonije kroz stoljeća, osječkim nobelovcima Lavoslavu Ružički i Vladimiru Prelogu, kazališnom životu Osijeka i drugo) od kojih je većina popraćena tiskanim materijalima, plakatima i katalozima. Katalogi izložbi, osim što su pohranjeni u samoj zbirci, digitalizirani su i postavljeni na mrežne stranice Knjižnice.

⁴⁰ Katalog zavičajne zbirke. URL: <http://161.53.208.100/liste/001/> (2021-09-01)

⁴¹ Katalog zavičajnih autora. URL: <http://31.147.205.232/index.php> (2021-09-01)

Slika 2. Ciklus izložbi „Zavičajne priče“

Izložbom „Na ljubičastom planetu Ante Gardošića“ kojom je otvoren Mjesec hrvatske knjige 2016. godine pokrenut je ciklus izložbi pod nazivom „Zavičajne priče“ kako bi se promovirala zavičajna zbirka, skrenula pažnja i potaklo zanimanje za brojne manje poznate Osječane i osječke teme. Zavičajne priče su nastavljene izložbom *Odnekud dolaze sanjari* – književno djelo Stjepana Tomaša (2017.), *Kazališni Osijek* (2018.), *Obitelj Truhelka za svoj Osijek i buduće naraštaje* (2020.). Za sve ove izložbe rađeni su plakati koji su dostupni na mrežnim stranicama Knjižnice, no osim plakata koji ostaju kao trajni spomen, ove izložbe značajno su doprinijele izgradnji i razvoju zavičajne zbirke. Prilikom priprema i istraživanja za izložbu, otkriveni su naslovi koji do tada nisu bili zastupljeni u zbirci, neki od njih povlačili su se iz drugih zbirki unutar knjižnice, drugi su se nabavljali kupovinom, stari su se naslovi tražili po antikvarijatima, a nešto je bio dar ili privremena posudba (od obitelji Gardošić, Stjepana Tomaša, Hrvatskog narodnog kazališta), što je potom digitalizirano i pohranjeno u zavičajnoj zbirci. Tim su prigodama nastale i neke fotografije za zavičajnu zbirku (primjerice, knjižničari su samostalno fotografirali grobove članova obitelji Truhelka u Osijeku i Zagrebu). Pronađeni tematski članci odmah su se obrađivali, a digitaliziran je dio građe za koju su autorska prava istekla (iz periodike su to *Osječka pozornica*, *Kazališni list*; *Osječka scena*; monografije *Projekt gradnje novog kazališta u Osijeku*; *Autobiografija Stjepana Dobrića*).

U više su navrata/redovno objavljivani prilozi o održanim izložbama zavičajne tematike u dnevnom tisku i u stručnoj periodici.

U svrhu predstavljanja i popularizacije zbirke u javnosti održano je nekoliko kulturno-povijesnih predavanja o zbirci ili bivšem vlasniku zbirke (darovatelju) ili izvornicima koje knjižnica posjeduje, o obiteljskom naslijeđu Pinterović u zbirkama Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, o digitalizaciji zavičajne zbirke, o razumijevanju legata u kontekstu digitalne humanistike, o tragovima secesije u zbirkama legata.

Zbirka je predstavljena i putem posterskih izlaganja na festivalima digitalizacijskih projekata. Predstavljena je digitalizacija zavičajne baštine Osijeka, digitalna književna baština Rudolfa Franjina Magjera te Osijek i okolica na starim zemljovidima.

Digitalizacija

Projektom digitalizacije započelo se s ciljevima predstavljanja zavičajnoga blaga korisnicima i svim građanima, učiniti ga javno dostupnim i pretraživim, zaštititi od uništavanja te uključiti digitalne reprodukcije kulturno-povijesne baštine u obrazovne procese. Aktivniji rad na razvoju digitalne zbirke je od 2011. godine, kada su digitalizirane razglednice starog Osijeka i grafike. Zaključno s 2020. godinom ukupno je izrađeno 940 jedinica digitalizirane građe, na 30 252 stranice, veličine 6489 MB⁴².

Digitaliziraju se značajni naslovi iz zavičajne periodike (tjednik Osječka pozornica i časopis Hrvatska pčela, Kazališni list Narodnog kazališta u Osijeku, Časopis za književnost i kulturu „Put“, Osječka scena, Hrvatski sjever, Izvještaji Državne trgovačke akademije u Osijeku), značajne monografije (iz zavičajne zbirke, rare ili legata), osječke stare razglednice, grafičke zbirke s motivima Osijeka te katalozi izložbi i zbornici radova sa skupova održanih u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek.

Poseban je projekt digitalizacija književne baštine legata Magjer koji je obuhvatio cjelokupni uvid u život i djelo toga osječkoga književnika i pedagoga.

Dodana vrijednost projektu digitalizacije jest virtualna šetnja starim Osijekom pod nazivom „Tragovima grada : virtualna šetnja starim Osijekom“⁴³. Digitalizirana zbirka razglednica je u 2021. obogaćena interaktivnom kartom Osijeka s geolozijskim

⁴² Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti za narodne knjižnice za 2020. godinu. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2021/05/Izvjesce_narodne_26052021.xlsx (2021-09-01)

⁴³ Tragovima grada : virtualna šetnja starim Osijekom. URL: https://www.gskos.unios.hr/index.php/projekti-i-programi/tragovima_grada/ (2021-09-01)

oznakama svake od razglednica i dodatnim sadržajem. Uz naslov i sliku, nalazi se kraći opis svake od razglednica te poveznica na kataložni zapis i digitaliziranu razglednicu u punoj veličini).

Zaključak

Cjelokupnoj djelatnosti knjižnice na zavičajnoj zbirci cilj je, ne samo prikupljanje, nego i informiranje te populariziranje zavičajne građe, odnosno postizanje visoke upotrebne vrijednosti zbirke s korisnicima unutar lokalnih granica, ali i izvan njih.

Iako je u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek prisutna svijest o zavičajnoj baštini od samih početaka, aktivni rad na Mursiani i njezino formiranje u današnjem smislu postoje od 1990-ih. U međuvremenu je mnogo toga napravljeno i zbirka se godinama značajno povećala. Ključni problemi zbog kojih je još uvijek puno toga „skriveno” – neobrađeno i nedostupno, ostali su isti: nedostatak stručnog djelatnika koji se bavi isključivo zavičajnom zbirkom; nedostatak prostora za smještaj građe (problem koji kronično i akutno muči i matičnu knjižnicu), kao i nedostatak opreme za potrebe digitalizacije (bilo vlastite, bilo angažiranje vanjskog servisa). Rast i razvoj zbirke uglavnom ovisi o entuzijazmu nekoliko djelatnika koji se njome bave, više usput, uz svoj osnovni posao. Iako je Zavičajna zbirka često ovisna o subjektivnim kriterijima (o promatraču – onome tko vrednuje i okruženju – prostornom i vremenskom), ona ne može ovisiti o zainteresiranim pojedincima, nego mora biti dio svakodnevnog poslovanja i upravljanja zbirkama.

Intenzivnijim radom na razvijanju Mursiane i njezinom popularizacijom, knjižnica dobiva nove usluge i korisnike. Bilježi se rastući interes korisnika za korištenjem primarnih zavičajnih izvora. Stoga je potrebno identificirati postojeće stanje Mursiane, iskazati njezinu zavičajnu vrijednost, učiniti je dostupnom i trajno zaštićenom.

Literatura

Biblioteka V. D. Sonnenfelda u Gradskoj knjižnici // Glas Slavonije 28, 8.060 (srijeda, 14.7.1971.), str. 4.

Blažek, Pavle. O spomeničkim knjižnicama Slavonije i Baranje. // Slavonija '80. Osijek : Privredna komora Slavonije i Baranje : Litokarton, 1980. Str. 304-307.

Blažek, Pavle. Zaštita i otkup rariteta. Osijek, 1985. [Dokument]

Božić-Drljača, Vesna. Dr. Vjekoslav Hengl : osječki gradonačelnik, kraljevski javni bilježnik i odvjetnik. // Glasnik arhiva Slavonije i Baranje 11(2011), str. 307-320.

Burić, Vesna. Zavičajne zbirke: svrha i način. // Osječki zbornik 20 (1989), str. 213-224.

Godišnje izvješće: Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek: 2020. URL: <https://www.gskos.unios.hr/wp-content/uploads/2021/02/Izvjescje-o-radu-za-2020-converted.pdf> (2021-09-01)

Katalog zavičajne zbirke. URL: <http://161.53.208.100/liste/001/> (2021-09-01)

Katalog zavičajnih autora. URL: <http://31.147.205.232/index.php> (2021-09-01)

Krpan Smiljanec, Marina. S efemernom građom: Mihanovićevim zagorskim stazama. // Knjižnice i kontinentalni turizam: zbornik radova: 1. stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Beli Manastir, 11. studenoga 2016. / uredile Marija Kretić Nađ i Renata Benić. Beli Manastir : Gradska knjižnica, 2016. Str. 176-200.

Mađer, Miljeko. Gradskoj knjižnici Osijek. Delnice, 1980.

Malbaša, Marija. Osječka bibliografija : tiskarsko-izdavačka djelatnost u Osijeku od 1742. do 1978. godine. Osijek : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad u Osijeku, 1981-1985.

Pavao M. Rakoš: in memoriam. // Glas Slavonije 28, 8.128 (petak, 1.10.1971.), str. 4.

Popis knjiga Biblioteke pok. Sonnenfeld D. Viktora, književnika i prevod. Osijek, 1970.

Pravilnik o obveznom primjerku (NN 66/20). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html (2021-09-01)

Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. // Komisija za zavičajne zbirke Hrvatskoga knjižničarskog društva, 2009. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (2021-09-01)

Slike Galeriji knjige Knjižnici / Lj. A. // Glas Slavonije 24, 6.731(nedjelja, 5.3.1967.), str. 5.

Standardi za narodne knjižnice u RH (NN 103/21). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (2021-09-30)

Statistički podaci i pokazatelja uspješnosti za narodne knjižnice za 2020. godinu. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2021/05/Izvjescje_narodne_26052021.xlsx (2021-09-01)

Špoljarić, Marijana. Legat Viktora D. Sonnenfeld u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek // Knjižničarstvo 11-12, 1-2 (2007-2008), str. 153-169. URL: http://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/178_Spoljaric_2007-2008_1-2.pdf (2021-09-01)

Tragovima grada : virtualna šetnja starim Osijekom. URL: https://www.gskos.unios.hr/index.php/projekti-i-programi/tragovima_grada/ (2021-09-01)

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19). URL: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti> (2021-09-01)